

יום הזיכרון ליצחק רבין – חינוך לשוני איך לדון בסובלנות?

הזיקה בין נושא היחידה של חינוך לשוני ליחידת התכנים ורציונל היחידה

בהתאם להנחיה של משרד החינוך הקדשנו את יחידת התכנים של יום הזיכרון ליצחק רבין ז"ל להוראת האירועים שקדמו לרציחתו ולהיכרות עם כמה מעקרונות הדמוקרטיה. חקרנו את המושג סובלנות, ובדקנו מהן הדרכים הלגיטימיות לדון ולהביע אי הסכמה תוך כדי מתן כבוד לדעות הזולת. התמקדנו ברובד השיח הבין אישי, ובשל אופיו של היום, התייחסנו גם למחלוקות בזירה החברתית, והזכרנו דרכי מחאה כנגד מדיניות ממשלתית אשר אינה מקובלת עלינו.

יחידה זו היא המשך ישיר של יחידת התכנים, שבה ניתחו התלמידים שתי שיחות שבהן ילדים הביעו אי-הסכמה ביניהם. ביחידה זו, נאפשר לתלמידים ליישם את הנלמד ביחידת התכנים. נעשה זאת על ידי דיון כיתתי בנושא שנוי במחלוקת. בתום הדיון התלמידים יסיקו מסקנות לגבי טיב השיח בכיתתם, יתנו את דעתם על כך ואף ימליצו על כללים קונקרטיים לעתיד.

התלבטות רבה ליוותה את בחירת נושא הדיון. מצד אחד חשוב שהוא יהיה קרוב לחיי הילדים ומצד שני יש חשיבות שהוא יהיה קשור לענייני דיומא, ליום הזיכרון ליצחק רבין. נושא הדיון המוצע מאפשר לדון בכיתה בעיקרון הדמוקרטי שקובע כי "הרוב קובע" ולהתייחס לזכויות המיעוט ולחשיבות השיח בחברה דמוקרטית.

הזיקה בין יחידה זו לבין תכנית הלימודים בחינוך לשוני

ביחידה זאת ראינו לנכון לטפח מיומנויות של תרבות שיח ומחלוקת, תוך מתן לגיטימציה לריבוי דעות ודיון סובלני בהן, עד להכרעה המחייבת. עפ"י תכנית הלימודים בחינוך הלשוני, העיסוק בתרבות השיח כולל שני רבדים שיש לטפחם בבית הספר - הרובד הערכי והרובד האקדמי: "בהבנה ובהפקה של טקסטים דבורים ברמות שונות של פורמליות משכללים התלמידים את כישורי ההאזנה והדיבור כדי שישמשו אותם בהמשך לימודיהם ובמערכת הקשרים החברתיים שפיתחו בעתיד (...)

הדיון והוויכוח בהקשרים לימודיים תורמים ידע, נקודות מבט ומיומנות לפעול בסיטואציות מעין אלה, בתפקידים שונים ובאינטרקציות חברתיות שונות. הדיון והוויכוח מצריכים קריאה רבה והקשבה לטקסטים דבורים, ארגון הטיעונים בכתב או בעל פה, הצגתם כדי לשכנע ושמירה על כללי השתתפות שנקבעו מראש. ניהול דיונים וויכוחים כחלק בלתי נפרד מהעשייה הבית ספרית תורם לכיבוד דעותיו של הזולת" (תכנית החינוך הלשוני עמ' 78 - 79).

על פי התכנית התלמידים נדרשים:

- לפתח יכולת ל"האזנה הממוקדת בדברי אחרים תוך מעקב אחר רצף הדברים וגילוי רעיונות בנאמר".
  - להיות מסוגלים להשתתף "בשיחה ובדיון תוך הקשבה ותגובה הולמת לדברי אחרים והשתלבות בדיבור על פי המוסכם".
  - לדעת להביע "עמדה אישית על נושא או על טקסט ולנמק אותה".
  - (ראו הישג מס' 1).
- התלמידים עוד נדרשים:
- להפיק "דיווח ענייני על ידי שחזור של אירועים לשם מסירת מידע לנמענים שלא נכחו באירוע" (ראו הישגים מס' 1 ו 2).

ההשתתפות של חלק מתלמידי הכיתה בדיון, והעמידה של חלק מתלמידי הכיתה כמשקיפים פעילים הממלאים טופס צפייה בזמן אמת מהווים יישום של הנחיות משרד החינוך המפורטות לעיל.

מהלך ההוראה ונקודות להעמקה

חלק א': לקראת הדיון

1 קריאת דברי המבוא

המבוא מציג בקצרה את המנגנון הבסיסי של קבלת החלטות על פי העיקרון הדמוקרטי המכונה "הרוב קובע".

2 קריאת הדילמה

העיקרון של "הרוב קובע" נראה פשוט, הגיוני והוא לרוב מקובל על התלמידים. הצגת דילמה בנושא תאפשר התייחסות נקודתית בסוגיות כגון

- גבולותיו של העיקרון "הרוב קובע"
- הזכויות הבסיסיות של המיעוטים
- חשיבות השיח בחברה דמוקרטית

3 איך מנהלים דיון תרבותי?

- לפני תחילת הדיון, חשוב להבהיר איך מנהלים דיון תרבותי.
- א. מאזינים לדובר באופן ממוקד, משתדלים להבין את הרעיונות המצויים בדבריו, מפרשים (לעצמנו) את הדברים ומחליטים מהי דעתנו ביחס לדברים שנאמרו.
  - ב. כדי להביע דעה על הנאמר ולהשתלב בדיון, יש להחליט על סימן מוסכם לבקשת רשות הדיבור, ולדבר רק לאחר קבלת רשות הדיבור, ותכנון הנאמר.
  - ג. הדובר ידבר לעניין, יפרט את דבריו בתיאורים ודוגמאות, יציג רעיונותיו ברצף הגיוני, ויתאים את נימת הדיבור ועצמת הקול.
  - ד. הדובר יגבה דבריו בנימוקים רלוונטים לביסוס הטיעון וישתמש במבנים לוגיים מוסכמים לטיעון ושכנוע (הישג נדרש 1 בתכנית החינוך הלשוני עמ' 82).

4 חלוקת הכיתה לשתי קבוצות

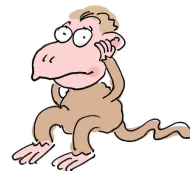
חצי מהכיתה ישתתפו בדיון וחצי מהכיתה יצפו בו.

רצוי למנות מנחה לדיון מבין הילדים ולהגדיר היטב מה תפקידו: על המנחה לתת זכות דיבור לכל המשתתפים על פי תור ובצורה שוויונית, על המנחה למנוע מתלמיד יחיד לתפוס את הבמה ולדבר זמן ארוך אך עם זאת לאפשר לכל מי שרוצה להתבטא לעשות זאת, למנוע את העובדה שהדיון יסטה מהנושא.

אם אין בכיתה תלמיד/ה המסוגלים להנחות את הדיון, המורה תנחה אותו. כך או כך, חשוב שהתלמידים יבינו מהו מנחה ואת חשיבותו לניהול דיון תקין.

בשלב זה, רצוי להבהיר מהו תפקידו של כל תלמיד.

• **באשר לתצפיתנים, רצוי לכנס אותם בנפרד לכמה רגעים ולהסביר להם כי עליהם לא להתייחס לתוכן הטעונונים אשר יועלו בדיון אלא לדרך בה המתדיינים מתייחסים זה לזה, כיצד הם מקשיבים זה לזה וכיצד הם מדברים זה עם זה. לצורך כך עליהם להיעזר בשאלות המופיעות בשתי הטבלאות שבחוברת שלהם (טבלה אחת מסומנת בסמליל "אוזן" והשנייה בסמליל "פה").**

• **התלמידים השייכים לקבוצת המתדיינים יביעו את דעותיהם בלי להתייחס לשאלות המופיעות בחוברת התלמידים. בעת הדיון, החוברת הנמצאת בידיהם תהיה סגורה.**

חלק ב': בעת הדיון

עתה יתקיים דיון בשאלה: האם הרוב בכיתה צריך לשנות את התכנית כדי שילדים אחדים (המיעוט) לא יפגעו? (שאלה זו מופיעה בבועה הנמצאת בעמ' 48 ואף מעל הטבלאות בעמ' 49 בחוברת לתלמידים).

בתום הדיון נסכם את הנאמר בו בעל פה ובכתב

- בעל פה: נתייחס לשאלות כגון: אלו הצעות הובאו בדיון והאם היו ביניהן הצעות חדשות? אלו טעונונים הועלו כדי לתמוך בהן או להפריך אותן?
- בכתב: כל תלמידי הכיתה (משתתפים-מתדיינים וצופים) יופנו למשימות 2-3.

עתה נערוך הצבעה בה ישתתפו רק התלמידים שהשתייכו לקבוצת המתדיינים. כולם (מתדיינים וצופים) כותבים את התוצאות בחוברת (משימות 4 ו 5).

חלק ג': ניתוח רפלקסיבי לאחר הדיון

1 אווירת הדיון

ענה יונחו התלמידים שהשתייכו לקבוצת המתדיינים, לענות לשאלות הנוגעות לאווירת הדיון המופיעות במשימה 1 (התצפיתנים עשו זאת בעת הדיון).
בזמן שהמתדיינים עוסקים בכך, ניתן לכנס את התצפיתנים ולפתח שיחה בשאלות כגון:
האם הניתם להיות צופים או הייתם מעדיפים ליטול חלק בדיון? מדוע?

נשווה בין תשובות הצופים לבין תשובות המשתתפים והצופים למשימה 1 (אודות טיב הדיון שנערך בכיתה)
במה הן דומות?
במה הן שונות?
אם יש הבדלים, ניתן לבקש מהתלמידים לנסות להסביר את התופעה.

עוד ניתן לשאול האם הדיון שקיימנו היום היה אופייני לנו ככיתה ואם תרבות השיח שלנו בכיתה מגלה סובלנות.

2 החשיבות לקיים דיון

השאלות שמופיעות במשימה 6 מאפשרות לתלמידים להתייחס לחשיבות השיח (חופשי, הוגן ואמתי) קודם להצבעה ולקבלת החלטה.
בשיח נשמעים כל הקולות, נשמעות כל הדעות ונשמעים כל הטענות. השיח הוא תנאי להצבעה מחושבת (אפשר להסביר כי גם בכנסת יש דיון מקדים לפני כל הצבעה).

3 הפקת לקחים

התלמידים יכתבו הצעות קונקרטיביות לניהול תקין של שיח בכיתה (משימה 7).

משפט סיום

משפט זה, כמו כל משפטי הסיום היחידות החינוך הלשוני, סוגר את היחידה ומזכיר בקצרה במה היא עסקה.
הפעם המשפט הוא מעין אתגר: "המשיכו לשוחח בכבוד ובסובלנות. נפגש בחנוכה - איזו התרגשות!"